

КРАЄЗНАВСТВО

УДК(UDC)94(477.52)“1917/1922”

<https://doi.org/10.21272/starovyna.2021.59.6>

АРТЮХ В. О.

«ПРОСВІТИ» ОХТИРСЬКОГО ПОВІТУ В 1917-1922 рр.

У статті простежується становлення та специфіка діяльності осередків товариства «Просвіта» на території Охтирського повіту Харківської губернії в добу Української революції (1917-1921) та перші роки советської влади. Розкриваються такі форми діяльності товариства як організація початкової освіти, театральної справи, функціонування просвітянських бібліотек. Наголошується на національному характері діяльності товариства.

Ключові слова: «Просвіта», Охтирський повіт, Українська революція, театр, історична свідомість, освіта, бібліотеки.

Після Лютневої революції 1917 р. на територіях, населених українським етносом масово розпочинають виникати такі культурно-просвітницькі громадські організації як «Просвіти». Відомий мовознавець Олекса Синявський писав тоді: «Просвіта» - «се найхарактерніша і найулюбленіша на Україні дитина Революції». У своїй діяльності ці товариства об'єктивно зреалізують двояку функцію: забезпечуючи певний рівень освіченості простого народу, вони, в той же час, привносять у його свідомість і українську ідею.

За останні 30 років ми маємо досить великий масив історичних досліджень як з проблем освітянського руху в Україні загалом, так і розкриття ролі та значення діяльності «Просвіт» в конкретних умовах Української революції. Тут потрібно назвати дослідження Л. Бадєєвої [3], Р. Гарата, А. Коцура та В. Коцура [4], Л. Євселевського і С. Фарини [12], В. Зеленого [14], І. Зуляка [15], О. Коновця [18], О. Лисенка [19], Б. Савчука [25], О. Цапка [27], Т. Чугуя [31].

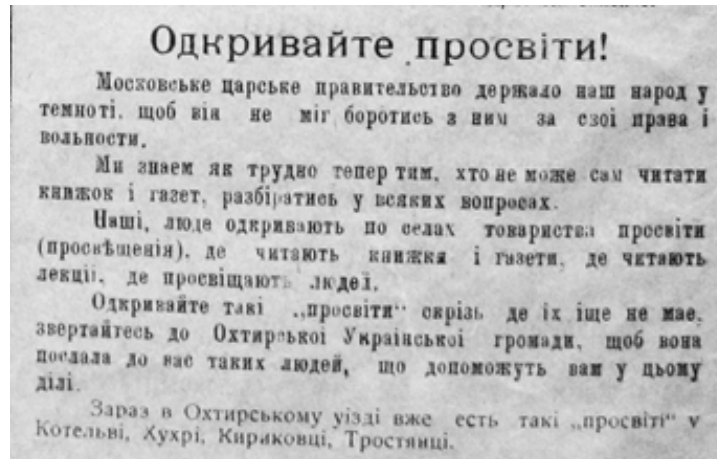
В цій розвідці за мету якраз і ставиться з'ясування особливостей функціонування «Просвіт» в місті Охтирка та серед сільських співтовариств Охтирського повіту в добу Української революції та перші роки советської влади. Особливості діяльності «Просвіт» у цій місцевості поки що не стали предметом досліджень.

Перше в Охтирському повіті товариство «Просвіта» було засноване в м. Охтирка разом з Українською громадою у першій половині квітня 1917 р. Очолив його нотаріус Базилевський. Уже 16 квітня на першому Губернському з'їзді представників Українського народу в Харкові делегат від Охтирки Прийменко у своєму виступі повідомив про заснування та початки його діяльності [8, с. 2]. Робота Охтирської «Просвіти» у 1917 р. та її актив добре змальовані в оповіданні Б. Антоненка-Давидовича «Просвітяни» [2].

Також десь у квітні був створений осередок «Просвіти» й у с. Нижньовеселівка Кириківської волості. На початку травня в с. Янків Ріг (зараз - с. Іванівка) тієї ж Кириківської волості організація «Просвіти» була

Артюх В'ячеслав Олексійович - кандидат філософських наук, доцент (Україна). ORCID: 0000-0003-4119-1571.

зініційована підпоручиком Вялківим, який прибув у відпустку з фронту. Місцева вчителька подарувала їй свою бібліотеку, просвітяни ж виписали для себе газети «Нова Рада» й «Рідне слово» [22, с. 3]. Очолив Радутовариства Демид Клименко. Становленню цього осередку «Просвіти» допомогла Охтирська Українська громада та полонені українці з Галичини, що перебували тоді в Охтирці.

Заклик в газеті охтирських соціалістів-революціонерів «Голос села» організувати «Просвіти» в селах Охтирського повіту. 2 липня 1917 р.

*Голова «Просвіти» с. Білка Охтирського повіту 1917 р. народний вчитель Я. А. Мяло.
(Фото з архіву А. В'юника)*

Але організація просвітянських осередків, у порівнянні хоча б з тією ж Полтавською губернією, по селах повіту йшла слабо. До кінця червня були засновані ще «Просвіти» у Хухрі, Кириківці, Котельві та Тростянці. Тому, коли 24 червня 1917 р. в Охтирці відбувся Український повітовий з'їзд, на який прибули представники сіл, хуторів та партій і громадських організацій зі всієї Охтирщини, то на ньому спеціально було закликано створювати «Просвіти» по всіх селах повіту [24, с. 4]. Після цього 9 липня «Просвіта» була організована ще у с. Білка, де головою Ради був обраний народний учитель Я. А. М'яло, а на початку серпня у Боромлі. Головою цієї останньої став Д. Маликов. У жовтні було створено осередок «Просвіти» і в с. Угроїди на чолі з лісничим І. Вітком. Записалося до нього «40 душ». На загальних зборах тоді постановили «закласти книгозбірню, передплатити українські книжки та газети, закласти вечірню школу для дорослих (українською мовою), по святах улаштувати читанки, а також заснувати артистичний гурток» [23, с. 2]. 13 листопада виникає «Просвіта» в с. Журавне. І також, як і в Янковому Розі, стараннями українізованого військовослужбовця Міщенка, який прибув з фронту на відпочинок. Записалося до неї більше 140 чоловік, а очолив - Л. Мороз [21, с. 4]. Крім того, у листопаді вже існувала «Просвіта» й у с. Самотоївка. Її Рада тоді прохала Харківську губернську земську управу надіслати для школи та бібліотеки підручники і книги українською мовою, а також інструкторів з українізації [20, с. 2]. Організатором «Просвіти» у слободі Краснопілля був Матвій Довгополюк. Тут вона виникла на основі українського гуртка, який був заснований ще до революції, у лютому 1916 р.

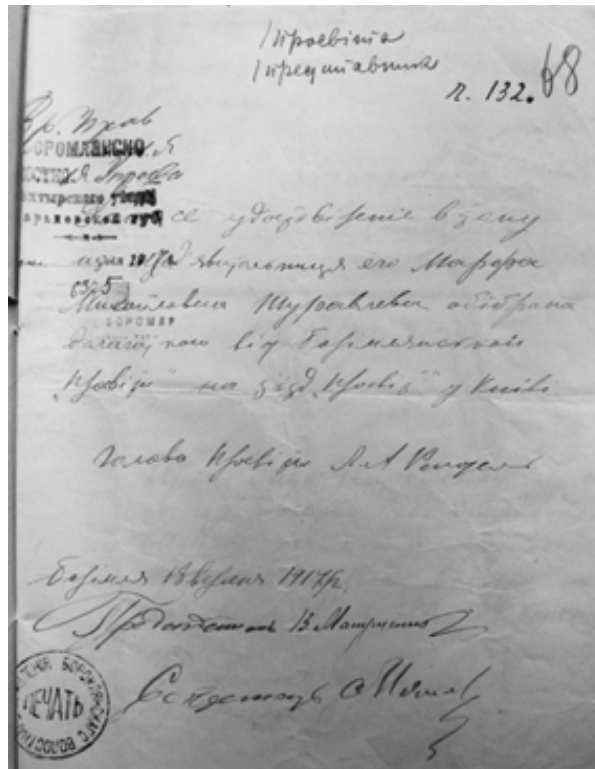
Просвітяни Охтирщини брали участь у загальноукраїнських та губернських з'їздах «Просвіт», на яких вирішувалися нагальні питання просвітянського руху. Рішення таких з'їздів активізували роботу осередків й на території повіту. Так, на першому Всеукраїнському з'їзді «Просвіт» у Києві 20-23 вересня 1917 р. Боромлянську «Просвіту» представляла Марфа Журавльова [30, арк. 68]. А на другому з'їзді «Просвіт» Слобожанщини, який відбувся у Харкові 19-20 листопада 1917 р. серед його 52 делегатів були від Боромлянської «Просвіти» Я. Лисенко та А. Суций, а від Охтирської - Борис Давидів (Антоненко-Давидович) [1, с. 2].

Таким чином, на кінець 1917 р. у Охтирському повіті діяло близько 12 осередків товариства «Просвіта». Основними видами їх діяльності була постановка спектаклів, організація курсів з ліквідації неграмотності та бібліотечна діяльність. Також не потрібно забувати, що «Просвіти» розпочинали свою роботу у селах і хуторах часто, не маючи ні кадрів, ні матеріальної бази, ні приміщень. Вони могли покладатися лише на свої сили. І якщо створення осередків на хвилі масового ентузіазму та загального національного піднесення в 1917 р. було справою не такою вже й важкою, то наступна постійна їх діяльність - справа складніша. Тому деякі сільські «Просвіти» могли лише оголосити про початки свого функціонування, але розгорнути його в силу названих обставин в подальшому так і не змогли.

У 1918 р., після того, як до влади в Україні наприкінці квітня прийшов гетьман Павло Скоропадський, «Просвіти» повіту продовжили свою роботу.

У цей час осередки цього товариства долучаються до відкриття як українських початкових шкіл, так і гімназій. Так, Боромлянська «Просвіта»

відіграла головну роль при відкритті української реальної школи в селі [28, арк. 4]. Правда, наступного, 1919 р. більшовики цю середню школу закрили за українську мову викладання в ній, а її директору К. Гревізирському прийшлося навіть втікати до Харкова [26, с. 83].

Посвідчення делегата Першого Всеукраїнського з'їзду «Просвіт» у Києві (20-23 вересня 1917 р.) від Боромлянської «Просвіти» Марфи Журавльової

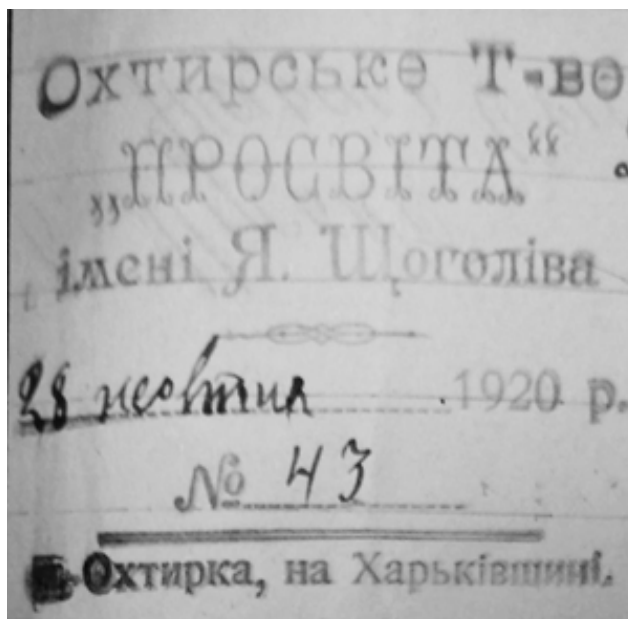
Фінансово «Просвіти» були організаціями небагатими й тому коштів з членських внесків та з прибутку від продажу квитків на свої вистави задля продовження своєї діяльності їм постійно не вистачало. І тут спонсорську допомогу «Просвітам» часто надавала місцева кооперація. За приклад може слугувати допомога коштами «Просвіти» с. Рясне для постановки нею спектаклів з боку сільського споживчого товариства [13, с. 4].

На листопад 1918 р. є дані про існування в Охтирському повіті 13 «Просвіт» (м. Охтирка, сл. Краснопілля, сс. Боромля, Хухра, Білка, Котельва, Тростянець, Кириківка, Янків Ріг, Пархомівка, Нижньовеселівка, Рясне та х. Климентієве) [17, арк. 17зв.]. Знову ж, мова йде про зареєстровані осередки товариства, але це ще не означає, що всі вони проводили активну роботу з виконання своїх статутних завдань.

У 1919 р., за влади більшовиків та денікінців, «Просвіти» повіту фактично припинили свою роботу. З 1920 р. розпочинається відродження вже існуючих та заснування нових осередків цього товариства. До цієї справи долучилася команда молоді націонал-комуністичної спрямованості, що у 1920 р. прийшла до керівництва Охтирським повітовим відділом народної

освіти (Борис Антоненко-Давидович, Юрій Самброс, Матвій Довгополук та Григорій Сергієнко). Як пізніше свідчив Г. Сергієнко, вже на початку 1920 р. на колегії керівником відділу народної освіти Б. Антоненком-Давидовичем було поставлене питання про відновлення товариства «Просвіта» у повіті. І ця ідея була зреалізована [5, арк. 46зв.]. Ці ж люди займалися й дерусифікацією навчального процесу у школах повіту.

Після того, як більшовицькою партією у червні-липні 1920 р. був взятий курс на завоювання і советизацію «Просвіт» нові осередки виникали, маючи вже назву «Червоні Просвіти».

Штaмп Охтирського товариства «Просвіта» ім. Я. Щоголіва. З оригіналу

25 липня 1920 р. відбулися збори Охтирської «Просвіти», на яких була прийнята резолюція «щоб всі Просвіти Охтирського повіту мали комуністичний напрямок» [16, с. 4]. Сама ж Охтирська «Просвіта» була названа іменем місцевого уродженця, поета-романтика Якова Щоголіва (1824-1898). Ось як пояснював у своїх спогадах необхідність советизації «Просвіт» керівник підвідділу позашкільної освіти Охтирського повітового відділу народної освіти Юрій Самброс: «Значною політичною кампанією було також перетворення «Просвіт» на «Червоні просвіти». Ми цим мали на оці дві мети: з одного боку - радянлізували політичний зміст їхньої роботи, вичищаючи з них, наскільки, звичайно, це було здійснимо на практиці, старий ультранационалістичний та етнографічний зміст просвітянської роботи часів Центральної Ради (особливо в роботі їхніх драмгуртків і бібліотек), а, по-друге, й це, власне кажучи, нас особливо турбувало, - ми тим самим зберігали саме існування й мережу «Просвіт», бо їм загрожувала масова ліквідація з боку партійного комітету більшовиків, що почав надто вороже ставитися до них, як до джерел запідозрюваного ним скрізь потенціального націоналізму» [26, с. 133-134].

На січень місяць 1921 р. в Охтирському повіті було зареєстровано всього 35 осередків «Просвіт» [9, арк. 2]. А у червні лише новостворених «Червоних Просвіт» у повіті було вже більше 30.

У цей час більшовики вже проводили чітку різницю між «старими» «Просвітами», заснованими в 1917 р. та «Просвітами», які почали виникати після 1920 р., коли вони остаточно закріпилися при владі. До перших вони ставилися з підозрою й недовірою. Для керівництва КП(б)У «старі» «Просвіти» продовжували залишатися пристанищем «петлюрівської інтелігенції» та «контрреволюції», провідниками «самовільної українізації», завоювати які більшовикам так остаточно і не вдалося. Обстеження Харківською губернською політосвітою становища на Охтирщині теж показало, що «Просвіты, когда они находились под руководством петлюровской интеллигенции работали в соответствующем духе. Ныне же после реорганизации они работают только в тех местах, где имеется коммунистическая и лояльная интеллигенция...» [11, арк. 40]. Тому вже у червні 1921 р. за український шовінізм і контрреволюцію місцевою більшовицькою владою були закриті Охтирська та Краснопільська «Просвіти» [10, арк. 7-7зв.].

*Борис Антоненко-Давидович (1899-1984) - письменник, активний діяч
Тростянецької та Охтирської «Просвіт» у 1917-1918 рр.
Організатор «Червоних Просвіт» на Охтирщині у 1920 р.*

Юрій (Георгій) Самброс (1894-1975) - відомий діяч народної освіти на Сумщині 20-х рр., учасник Тростянецької «Просвіти» у 1918 та 1921 рр. Організатор «Червоних Просвіт» на Охтирщині й Тростянецьчині

«Червоні Просвіти» ж були вже повністю вписані у нову советську реальність. Керівництво місцевих осередків було взяте на державне утримання, до складу їх правління були введені представники комнезамів чи комсомолу, до кожної сільської «Просвіти» повітовою політосвітою доводився план роботи, за виконання якої потрібно було звітуватися кожного місяця. Ще один приклад: у с. Литовки була організована 27 листопада 1921 р. «Червона Просвіта» і у зв'язку з тим, що до неї записалася лише молодь, вона фактично виконувала функції комсомольської організації [7, с. 4]. І тому не дивно, що у с. Старо-Іванівка загальні збори місцевої «Просвіти» вже закінчуються співом «Інтернаціоналу» [6, с. 3], а весь прибуток від продажу квитків на концерт, що відбувся 11 грудня 1921 р. (а це 100 тис. крб.) в обов'язковому порядку перераховується нею на допомогу голодуючим.

У 1922 р. більшовицькою владою був взятий курс на поступову ліквідацію «Просвіт» та їх заміну на селянські будинки (сельбуді), як той новий тип культурницьких закладів, що повніше, ніж «Просвіти» відповідає вихованню селян на «советській платформі». Бо період їх двохрічного «завоювання» і пристосування до потреб більшовицького ідеологічного виховання привів нову владу до однозначного висновку: така організаційна форма як «Просвіта» не може забезпечити успішну більшовицьку

просвітницьку політику на селі. Саме цього року ще існуючі на території Охтирського повіту «Просвіти» остаточно зникають, вливаючись або у хатичитальні, або ж у сельбуду.

1. 2-й день з'їзду «Просвіт» Слобожанщини. *Нова громада*. 1917. 26 листопада.
2. Антоненко-Давидович Б. Просвітняни // Б. Антоненко-Давидович. *Синя волошка*. Харків; К.: Книгоспілка, 1930. С. 116-133.
3. Бадєєва Л. І. Діяльність товариства «Просвіта» на Лівобережній Україні у ХХ столітті: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Х., 2004. 20 с.
4. Гарат Р., Коцур А., Коцур В. Діяльність Товариства «Просвіта» в Галичині (1868-1921 рр.). Переяслав-Хмельницький: Книги-ХХІ, 2005. 167 с.
5. *ГДА УСБУ в СО*. Спр. П-13667. Т. 1 Власенко Виктор Иванович, Сергиенко Григорий Иванович (17.03.1945-20.08.1945), 215 арк.
6. *Голос незаможника*. 1921. 3 грудня.
7. *Голос незаможника*. 1921. 21 грудня.
8. Губернський український з'їзд в Харькові. *Рідне слово*. 1917. 22 квітня.
9. *Державний архів Харківської області* (далі - *ДАХО*). Ф. Р-820. Оп. 1. Спр. 132 Отчет о работе политпросвета и соцвоса (3.02.1921-22.04.1921), 107 арк.
10. *ДАХО*. Ф. Р-820. Оп. 1. Спр. 138 Инструкции, протоколы и отчеты политпросвета (21.01.1921-12.12.1921), 35 арк.
11. *ДАХО*. Ф. Р-820. Оп. 1. Спр. 269 Циркуляры и инструкции Губполитпросвета (4.01.1922-28.12.1922), 177 арк.
12. Євселєвський Л., Фарина С. «Просвіта» в Наддніпрянській Україні: історичний нарис. - К.: Просвіта, 1993. 128 с.
13. Жадановский П. Народный театр и кооперация. *Кооперативный путь*. Ахтырка, 1918. № 14. 1 августа.
14. Зелений В. Становлення та діяльність товариств «Просвіта» Катеринославської губернії у 1905-1922 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Х., 2005. 16 с.
15. Зуляк І. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919-1939). Тернопіль: Воля, 2005. 943 с.
16. *Известия Ахтырского Уездисполкома и Уездпарткома КП(Б)У*. 1920. 28 июля.
17. *Институт рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського*. Ф. 114. Спр. 457 Матеріали про організацію з'їзду товариств «Просвіта», звернення товариства «Просвіта» в Києві, списки «Просвіт», доповіді про діяльність деяких з них на Катеринославщині, Полтавщині, Слобожанщині, Поділлі, Курщині та Кубані, 51 арк.
18. Коновець О. Просвітницький рух в Україні ХІХ - першої третини ХХ ст. К.: Хрещатик, 1992. 120 с.
19. Лисенко О. В. «Просвіти» у суспільно-політичному і культурному житті Наддніпрянської України (1905-1916 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук. К., 1998. 24 с.
20. *Нова Громада*. 1917. 26 листопада.
21. *Нова Громада*. 1917. 2 грудня.
22. *Нова Рада*. 1917. 27 мая.
23. *Нова Рада*. 1917. 24 жовтня.
24. *Одкривайте просвіти! Голос села*. 1917. 2 липня.
25. Савчук Б. Волинська «Просвіта». Рівне: Вид-ча фірма «Ліста», 1996. 154 с.
26. Самброс Ю. Щаблі. Мій шлях до комунізму. Нью-Йорк: Сучасність, 1988. 417 с.
27. Цапко О. В. Діяльність товариства «Просвіта» в Україні (1891-1914 рр.): автореф. дис. ... докт. іст. наук. К., 1998. 19 с.
28. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України* (далі - *ЦДАВО України*). Ф. 2201. Оп. 1. Спр. 594 Про українізацію гімназій (4.04.1918-29.11.1918), 180 арк.
29. *ЦДАВО України*. Ф. 2201. Оп. 2. Спр. 367 Матеріали до 2-го Всеукраїнського з'їзду «Просвіта» 3-5 листопада 1918 р., доповіді, постанови, списки та мандати делегатів, листування про організацію з'їзду (10.07.1918-5.11.1918), 186 арк.
30. *ЦДАВО України*. Ф. 2581с. Оп. 1. Спр. 161 Справа першого з'їзду місцевих товариств «Просвіта», посвідчення і мандати делегатів (20.09.1917-23.10.1917), 235 арк.
31. Чугуй Т. О. Товариства «Просвіта» на Харківщині в ХХ - на початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Х., 2008. 22 с.

References

- 2-j den' z' i' zdu «Prosvit» Slobozhanshhyny. Nova gromada. 1917. 26 lystopada.
2. Antonenko-Davydovych B. Prosvitjany // B. Antonenko-Davydovych. Synja voloshka. Harkiv, K.: Knygospilka, 1930. S. 116-133.
3. Badjejeva L. I. Dijal'nist' tovarystva «Prosvita» na Livoberezhnij Ukraini u HH stolitti: avtoref. dys. ...kand. ist. nauk. H., 2004. 20 s.
4. Garat R. Dijal'nist' Tovarystva «Prosvita» v Galychyni (1868-1921 rr.) / R. Garat, A. Kocur, V. Kocur. Perejaslav-Hmel'nyckyj: Knygy-HHI, 2005. 167 s.
5. GDA USBU v SO. Spr. P-13667. T. 1 Vlasenko Vyktor Yvanovych, Sergyenko Grygoryj Yvanovych (17.03.1945-20.08.1945), 215 ark.
6. Golos nezamozhnyka. 1921. 3 dekabnja.
7. Golos nezamozhnyka. 1921. 21 dekabnja.
8. Guberns'kyj ukrai'ns'kyj z' i' zd v Har'kovi. Ridne slovo. 1917. 22 kvitnja.
9. Derzhavnyj arhiv Harkivs'koi' oblasti (dali - DAHO). F. R-820. Op. 1. Spr. 132 Otchet o rabote polytprosveta y socvosa (3.02.1921-22.04.1921), 107 ark.
10. DAHO. F. R-820. Op. 1. Spr. 138 Ynstrukcyj, protokoly y otchety polytprosveta (21.01.1921-12.12.1921), 35 ark.
11. DAHO. F. R-820. Op. 1. Spr. 269 Cyrkuljary y ynstrukcyj Gubpolytprosveta (4.01.1922-28.12.1922), 177 ark.
12. Jevselevs'kyj L.I. «Prosvita» v Naddnirjans'kij Ukraini: istorychnyj narys. - K.: Prosvita, 1993. 128 s.
13. Zhadanovskij P. Narodnyj teatr y kooperacyja. Kooperatyvnyj put'. Ahtyrka, 1918. № 14. 1 avgusta.
14. Zelenyj V. Stanovlennja ta dijal'nist' tovarystv «Prosvita» Katerynoslavs'koi' gubernii u 1905-1922 rr.: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. H., 2005. 16 s.
15. Zuljak I. Dijal'nist' «Prosvity» u Zahidnij Ukraini v mizhvojennyj period (1919-1939). Ternopil': Volja, 2005. 943 s.
16. Yzvestyja Ahtyrskogo Uezdyspolkoma y Uezdpartkoma KP(B)U. 1920. 28 yulja.
17. Instytut rukopysu Nacional'noi' biblioteki Ukrainy im. V. Vernads'kogo. F. 114. Spr. 457 Materialy pro organizaciju z' i' zdu tovarystv «Prosvita», zvernennja tovarystva «Prosvita» v Kyjevi, spysky «Prosvit», dopovidi pro dijal'nist' dejakyh z nyh na Katerynoslavshhyni, Poltavshhyni, Slobozhanshhyni, Podilli, Kurshhyni ta Kubani, 51 ark.
18. Konovec' O. Prosvitnyč'kyj ruh v Ukraini HIIH - pershoi' tretyni HH st. K.: Hreshhatky, 1992. 120 s.
19. Lysenko O. V. «Prosvity» u suspil'no-politychnomu i kul'turnomu zhytti Naddnirjans'koi' Ukrainy (1905-1916 rr.): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. K., 1998. 24 s.
20. Nova Gromada. 1917. 26 lystopada.
21. Nova Gromada. 1917. 2 grudnja.
22. Nova Rada. 1917. 27 maja.
23. Nova Rada. 1917. 24 zhovtnja.
24. Odkryvajte prosvity! Golos sela. 1917. 2 lypnja.
25. Savchuk B. Volyns'ka «Prosvita». Rivne: Vyd-cha firma «Lista», 1996. 154 s.
26. Sambros Ju. Shhabli. Mij shljah do komunizmu. N'ju-Jork: Suchasnist', 1988. 417 s.
27. Capko O.V. Dijal'nist' tovarystva «Prosvita» v Ukraini (1891-1914 rr.): avtoref. dys... dokt. ist. nauk. K., 1998. 19 s.
28. Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshhyh organiv vlady ta upravlinnja Ukrainy (dali - CDAVO Ukrainy). F. 2201. Op. 1. Spr. 594 Pro ukrai'nizaciju gimnazij (4.04.1918-29.11.1918), 180 ark.
29. CDAVO Ukrainy. F. 2201. Op. 2. Spr. 367 Materialy do 2-go Vseukrai'ns'kogo z' i' zdu «Prosvit» 3-5 lystopada 1918 r., dopovidi, postanovy, spysky ta mandaty delegativ, lystuvannja pro organizaciju z' i' zdu (10.07.1918-5.11.1918), 186 ark.
30. CDAVO Ukrainy. F. 2581s. Op. 1. Spr. 161 Sprava pershogo z' i' zdu miscevyh tovarystv «Prosvita», posvidchennja i mandaty delegativ (20.09.1917-23.10.1917), 235 ark.
31. Chuguj T. O. Tovarystva «Prosvita» na Harkivshhyni v HH - na pochatku HHI st: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. H., 2008. 22 s.

Artiukh V. O.

PhD (Philosophy), Associate Professor (Ukraine). ORCID: 0000-0003-4119-1571.

THE “PROSVITA” CENTRES OF THE OKHTYRKA COUNTY IN 1917-1922

The article traces the genesis and specific features of the “Prosvita” fellowship centres’ activity on the territory of the Okhtyrka county (Kharkiv province) during the period of the Ukrainian revolution (1917-1921) and the first years of Soviet authority. Such forms of the fellowship’s activity as establishing the primary education, holding theatrical performances, organizing educational libraries functioning are covered within the article. The national nature of the fellowship’s activity is emphasized. The fact, that the “Prosvita” centres of the Okhtyrka county started their activity right after establishing the Ukrainian Central Rada in Kyiv, is stated. During the UNR period “Prosvita” centres of the Okhtyrka county supported the revolutionary parliament of Ukraine and its policy. Actually, they played the role of the Central Rada’s centres in the region. As for the relationship between the “Prosvita” centres and Bolshevik authority, the following statement is highlighted.

During the first half of 1919 the Bolsheviks impeded the development of the “Prosvita” centres and considered the latest to be counterrevolutionary organizations. After Denikin Volunteer Army had occupied the region the repressions against the members of the fellowship intensified. Since the middle of 1920 Bolshevik authorities had been implementing the policy of state controlling the “Prosvita” centres. Due to the county department of public education and Bolshevik political education activities 35 centres of this organization existed on the territory of the Okhtyrka county in 1921. Meanwhile Bolshevik authorities tried to struggle with and close those “Prosvita” centres, which featured the spirit of “Ukrainian chauvinism” and “petliurivshchina”. In 1922 the remains of “Prosvita” centres finally disappeared on the territory of the county, turning into reading houses or village buildings. In the article the author comes to a conclusion that during its short six-year history (1917-1922) the “Prosvita” centres of the Okhtyrka county provided the cultural ascension, which accompanied national-liberation struggle of the Ukrainian people. The “Prosvita” movement laid the main organizational foundation for involving the masses into active participating in those processes.

Key words: “Prosvita”, Okhtyrka county, Ukrainian revolution, theatre, education, libraries.

Отримано 23.11.2021